

Alcoholbeleid in de sportkantine

Inspiratie uit het Australische Good Sports Program

Alcoholbeleid in de sportkantine is belangrijk voor sporters en sportverenigingen. Zo weten we uit onderzoek dat sporters meer glazen alcohol per week drinken dan niet-sporters in Nederland, waarbij er verschillen zijn in het alcoholgebruik onder de verschillende typen sporters (1). Ook is er ruimte voor verbetering van de naleving van de leeftijdsgrens voor de verkoop van alcoholhoudende drank in sportkantines (2). Alcoholbeleid in de sportkantine draagt bij aan een gezondere sportomgeving, en daarmee aan het verminderen van (problematisch) alcoholgebruik onder sporters. Ook draagt het alcoholbeleid in de sportkantine bij aan het voorkomen van boetes voor sportverenigingen, zoals boetes voor het niet naleven van de leeftijdsgrens.

In Nederland worden sportverenigingen bij het opstellen en uitvoeren van alcoholbeleid in de sportkantine ondersteund door verschillende partijen, waaronder JOGG-Teamfit en NOC*NSF. Sportverenigingen kunnen door JOGG-Teamfit worden ondersteund bij de implementatie van hun alcoholbeleid door middel van Challenges¹. De Challenges zijn onder andere gebaseerd op de Richtlijnen van voor alcoholbeleid sportclubs² van NOC*NSF en de infosheet 'Verantwoord alcoholbeleid in sportkantines' van het Trimbos-instituut. Daarnaast is er voor sportverenigingen ondersteuning mogelijk bij het alcoholbeleid via onder andere het Handboek Wet- en Regelgeving en het Model Bestuursreglement Alcohol in de Sportkantines van NOC*NSF³, NIX18 materialen en andere materialen/ondersteuning via andere partijen als de instellingen voor verslavingszorg en de GGD-en.

Om de ondersteuning te blijven optimaliseren, is het belangrijk om succesvolle programma's uit het buitenland in kaart te brengen. In Australië is een zeer effectief programma voor ondersteuning van sportverenigingen bij een gezonde sportomgeving ontwikkeld: het Good Sports Program (GSP) (zie Kader 1). Uit onderzoek blijkt dat het GSP effectief is in het verminderen van 'riskant drinken'⁴ en alcohol gerelateerde schade (o.a. beschonken bestuurders) bij volwassen leden en bezoekers van sportverenigingen. Het GSP is het meest effectief indien de verenigingen alle interventiestrategieën van het GSP inzetten (zie kader 3). Ook blijkt dat sportverenigingen die deelnemen aan GSP meer nieuwe leden krijgen en meer inkomsten uit sponsoring die niet afkomstig is van de alcoholindustrie. Met deze verkenning onderzoeken we wat de effectieve interventiestrategieën van het GSP zijn, en welke strategieën kunnen worden toegevoegd aan de bestaande Nederlandse ondersteuning van sportverenigingen bij het opstellen en uitvoeren van alcoholbeleid.

1 Zie ook: Sport - JOGG-Teamfit

2 De Richtlijnen zijn opgesteld door NOC*NSF en sportbonden in samenwerking met JOGG-Teamfit, de Nederlandse Brouwers, het Trimbos-instituut en de Stichting Jeugd en Alcohol.

3 Zie ook: Alcohol en sport - NOC*NSF

4 Volgens de Australische richtlijnen is riskant drinken wanneer er meer dan 10 standaardglazen per week of meer dan 4 standaardglazen per keer worden gedronken. Een Australisch standaardglas bevat 10 gram alcohol.

Opzet van deze factsheet

Deze factsheet bevat informatie over het Australische Good Sports Program met betrekking tot effectief alcoholbeleid in sportkantines. En er wordt in deze factsheet een vergelijking gemaakt met de Nederlandse ondersteuning bij alcoholbeleid in sportkantines. Achtereenvolgens kunt u in deze factsheet lezen over 1) waarom alcoholbeleid bij

sportverenigingen nodig is, 2) hoe sportverenigingen in Nederland worden ondersteund, 3) de werkwijze en effectiviteit van het GSP en 4) de vergelijking tussen het GSP en JOGG-Teamfit (en andere ondersteuning) met betrekking tot alcoholbeleid in sportkantines.

Kader 1. Beschrijving van het Good Sports Program

- Het Good Sports Program (GSP) is een interventieprogramma gericht op het ondersteunen van sportverenigingen bij het implementeren van alcohol-, drugs- tabak-, mentale gezondheid en vrijwilligersbeleid. GSP is de grootste Australische interventie voor het creëren van een gezonde sportomgeving, met meer dan 10.000 clubs als deelnemers. Het GSP wordt gerund door de Alcohol and Drug Foundation (ADF), een onafhankelijke non-profit organisatie. Het ADF wordt voor de uitvoering en implementatie van het GSP gefinancierd door de staten en de federale regering in Australië (5).
- Tijdens de onderzoeken die zijn gedaan naar de effectiviteit van het GPS bestond het GSP uit drie levels met steeds aanvullende interventiestrategieën voor alcoholbeleid. Het gaat dan om interventiestrategieën als *schenktijden*, *barmedewerkers drinken geen alcohol tijdens hun dienst en het bijhouden van een alcoholincidentenregister* (zie Kader 3 voor alle interventiestrategieën). Uit onderzoek blijkt dat het GSP het meest effectief is wanneer alle interventiestrategieën tegelijkertijd worden ingezet bij een sportvereniging. Het kost een sportvereniging 3 tot 5 jaar om dit te bereiken.
- In 2020 is het GSP overgestapt naar het gebruik van een online portaal om in kaart te brengen wat de sportvereniging(en) wel en niet doen met betrekking tot alcoholbeleid (en de andere thema's). De interventiestrategieën die de sportvereniging(en) al hebben geïmplementeerd worden beschreven in hun 'Good Sports Policy'. Voor de strategieën die de sportvereniging(en) nog niet hebben geïmplementeerd worden acties geformuleerd, met eventuele face-to-face ondersteuning. Er moet in Australië nog verder onderzoek gedaan worden naar het effect van de verandering van de werkwijze op het (problematisch) alcoholgebruik van leden en bezoekers van sportverenigingen. Op basis van de eerste RCT lijkt er geen verschil te zijn tussen online ondersteuning en de face-to-face ondersteuning.
- In Nederland worden sportverenigingen bij het opstellen en uitvoeren van alcoholbeleid in de sportkantine ondersteund door verschillende partijen, waaronder JOGG-Teamfit en NOC*NSF. Sportverenigingen kunnen door JOGG-Teamfit worden ondersteund bij de implementatie van hun alcoholbeleid door middel van Challenges. De Challenges zijn onder andere gebaseerd op de Richtlijnen van voor alcoholbeleid sportclubs (3) van NOC*NSF en de infosheet 'Verantwoord alcoholbeleid in sportkantines' van het Trimbos-instituut. De interventiestrategieën van JOGG-Teamfit (en andere ondersteuning in Nederland) komen voor een groot deel overeen met die van het GSP. Er zijn een aantal interventiestrategieën uit het GSP welke kunnen worden toegevoegd aan de ondersteuning van JOGG-Teamfit, zoals een alcoholincidentenregister (zie Kader 4). Toekomstig onderzoek is nodig om te zien of het vertalen van de interventiestrategieën uit het GSP in aanvulling op de bestaande interventiestrategieën het meest effectief is om (problematisch) alcoholgebruik bij leden en bezoekers van sportverenigingen in Nederland terug te dringen.

Voor deze verkenning is een literatuuronderzoek gedaan. De literatuurzoektocht heeft plaatsgevonden van juli tot en met september 2022 plaatsgevonden. Het onderzoek is gestart bij de drie referenties op de website van het GSP over de effectiviteit van het GSP (4). Aanvullende artikelen zijn gevonden door de 'sneeuwbalmethode'

(referenties uit de drie artikelen). In eerste instantie is gezocht naar randomized controlled trials (RCT's). Ook is voor deze verkenning een manager van het GSP geïnterviewd en is de Australische ondersteuning door het GSP vergeleken met de Nederlandse ondersteuning bij alcoholbeleid in sportkantines.

1 Waaron is alcoholbeleid bij sportverenigingen nodig?

Sport heeft een belangrijke rol in het stimuleren en activeren van een gezonde leefstijl en gedrag. Niet alle sportverenigingen bieden een gezonde sportomgeving; alcohol is nog te prominent aanwezig en sportverenigingen zijn vaak nog te afhankelijk zijn van baromzet of alcohol sponsoring (6). Bijna de helft van de sportverenigingen (49%) in Nederland heeft een eigen kantine en drie op de tien maken gebruik van exploitantenhoreca⁵. Volgens verenigingsbestuurders wordt in 92 procent van alle sportkantines die in eigen beheer zijn alcohol geschonken. 21% van de sportverenigingen hebben geen sportkantine (7).

Negatieve effecten problematisch alcoholgebruik bij sportverenigingen

In het Nationaal Preventieakkoord is als doel gesteld dat ten minste 80 procent van de sportverenigingen met een eigen kantine/accommodatie een gezonde sportomgeving heeft in 2040 (bijvoorbeeld door het hebben van een expliciet alcoholbeleid) (8). Problematisch alcoholgebruik bij sportverenigingen kan namelijk negatieve effecten hebben, zowel op de drinker als op de mensen daaromheen. Zo kan problematisch alcoholgebruik zorgen voor een lager gevoel van veiligheid bij bezoekers van de sportkantine. Ook kan het zorgen voor minder ledenparticipatie (9) en vergroot het de kans op rijden onder invloed. Daarnaast kan overmatig of zwaar alcoholgebruik een negatief effect hebben op de gezondheid van de sporter, vooral op het herstellen na het sporten (10).

Afhankelijkheid alcoholinkomsten

In Nederland zijn sportverenigingen met een eigen kantine in grote mate afhankelijk van hun kantine inkomsten (27% van de totale inkomsten). Eén derde van de verenigingen is zelfs voor 40 procent

afhankelijk van de kantine inkomsten (6). Uit internationaal onderzoek blijkt dat sportverenigingen die worden gesponsord door de alcoholindustrie meer leden hebben die riskant drinken dan sportverenigingen die niet worden gesponsord door de alcoholindustrie. Sponsors dragen bij aan de relatie tussen alcohol en sport en daarmee ook aan (problematisch) alcoholgebruik (11). In de Nederlandse Reclamecode voor Alcoholhoudende Dranken (RVA) is opgenomen dat reclame voor alcoholhoudende dranken niet mag worden opgenomen op shirts, vervoer en/of attributen van individuele sporters en sportploegen (12). Daarnaast heeft de sportsector met de Nederlandse Brouwers afgesproken dat vanaf november 2022 op de borden langs de velden geen reclame meer wordt gemaakt voor alcoholhoudende dranken, en dat er vanaf 2019 geen nieuwe borden meer worden geplaatst. Reclame voor alcoholvrij bier blijft echter wel mogelijk, tenzij uit onderzoek blijkt dat het een negatieve effect heeft op het alcoholgebruik of op de risicofactoren voor alcoholgebruik.

Naleving wet- en regelgeving

Veder zien we in Nederland dat de wettelijke leeftijdsgrens voor de verkoop van alcoholhoudende dranken matig wordt nageleefd in sportkantines. Slechts in 28,8% van de gevallen wordt de leeftijdsgrens juist nageleefd (2). Alcoholgebruik onder de 18 jaar is extra schadelijk, omdat de hersenen van jongeren nog volop in ontwikkeling zijn tot het 25e levensjaar (13). Het niet naleven van de leeftijdsgrens kan daarnaast zorgen voor een boete voor de sportvereniging, en bij het herhaaldelijk niet naleven tot het intrekken van de drankvergunning (14). Hetzelfde geldt voor het schenken van alcohol aan dronken personen; dit is verboden op grond van de Alcoholwet (14)

⁵ Deze sportverenigingen beschikken niet over een eigen kantine, maar maken gebruik van een kantine of horeca in of bij de sportvereniging waar de vereniging actief is.

en het Wetboek van Strafrecht (15). Het is dus belangrijk om de leeftijdsgrens voor de verkoop van alcoholhoudende dranken na te leven en te handhaven in de sportkantines, evenals het verantwoord verstrekken van alcohol om dronkenschap in de sportkantines te voorkomen.

Sporters drinken vaker dan niet-sporters

Volwassen sporters drinken vaker dan de gemiddelde Nederlander. Volwassenen die wekelijks sporten hebben minder vaak overgewicht, roken minder, eten gezonder en bewegen vaker dan de gemiddelde volwassen Nederlander. Wel drinken Nederlandse (wekelijkse) sporters gemiddeld meer glazen alcohol per week dan niet-sporters (6,5 versus 5,8 glazen per week in 2021). Minder dan een derde van de sporters voldoet aan de richtlijn van de Gezondheidsraad (i.e. drink niet of niet meer dan één glas alcohol per dag) (16), terwijl dit onder niet-sporters bijna de helft is. Het gaat met name om sporters die aan veldsporten doen, zoals voetbal, hockey en tennis. Van de wekelijkse sporters drinkt 70 procent meer dan één glas alcohol per dag, tegenover 53 procent van de niet-wekelijkse sporters. Bij veldsporters drinkt 82 procent meer dan één glas alcohol per dag (1). Bovendien blijkt ook uit Australisch onderzoek dat (problematisch) alcoholgebruik vaker voorkomt bij sportverenigingen dan bij andere plekken in de samenleving. Kortom: alcoholbeleid bij sportverenigingen is nodig, gezien de hoge prevalentie van (problematisch) alcoholgebruik bij sporters en de matige naleving van de wettelijke leeftijdsgrens voor de verkoop van alcoholhoudende dranken in sportkantines.

Is er draagvlak voor alcoholbeleid bij sportverenigingen in Nederland?

Uit onderzoek blijkt dat er in Nederland draagvlak is voor het realiseren van een gezonde sportomgeving en alcoholbeleid bij sportverenigingen. Van de sportverenigingsbestuurders vindt 18% dat verantwoord alcoholgebruik in de sportkantine géén taak is van de sportvereniging. Meer dan de helft (55%) van de sportverenigingsbestuurders vindt verantwoord alcoholgebruik wél een taak voor de sportvereniging. Van de bestuurders is 17% het hiermee niet eens noch mee oneens en voor 10% van de respondenten is deze kwestie niet van toepassing (17). De verenigingsbestuurders van bijna alle sportverenigingen (92%) met een eigen sportkantine geven aan dat ze in 2022 een eigen alcoholbeleid hebben (17). De maatregelen voor verantwoord alcoholgebruik zijn bij verenigingen ten opzichte van 2019 niet veranderd (17).

2 Hoe worden sportverenigingen in Nederland ondersteund bij alcoholbeleid?

Voor alcoholbeleid in de sportkantines zijn de 'Richtlijnen voor alcoholbeleid sportclubs' opgesteld door het NOC*NSF en sportbonden in samenwerking met het Trimbos-instituut, JOGG-TeamFit, Stichting Jeugd & Alcohol en de Nederlandse Brouwers (3). De ondersteuning van sportverenigingen bij hun alcoholbeleid is hierop gebaseerd. De ondersteuning op de vereniging wordt uitgevoerd door JOGG-Teamfit. De ondersteuning van JOGG-Teamfit richt zich op een gezonder voedingsaanbod, een rookvrij sportterrein en het hebben van alcoholbeleid. JOGG-Teamfit is op dit moment actief op 2000 locaties in Nederland (18). Voor alcoholbeleid kunnen sportverenigingen voor een totaaloverzicht van hulpmiddelen terecht op de website van het NOC*NSF en binnen de online tool van JOGG-Teamfit. Voor sportverenigingen is daarnaast de infosheet 'Verantwoord alcoholbeleid in sportkantines' beschikbaar, opgesteld door het Trimbos-instituut. Deze infosheet dient mede als de basis voor de ondersteuning van JOGG-Teamfit bij alcoholbeleid, net als de 'Richtlijnen voor alcoholbeleid sportclubs'. Daarnaast kunnen andere organisaties als de instellingen voor verslavingszorg en de GGD-en sportverenigingen ook adviseren. Verder zijn er ook materialen beschikbaar die passen bij alcoholbeleid in sportkantines, zoals NIX18-materialen.

Voor het mogen schenken van alcohol in de sportkantine is het nodig om een diploma Sociale Hygiëne te behalen of een certificaat te behalen.

Een certificaat kan worden behaald door het volgen van de E-learning Verantwoord alcohol schenken. Zij kunnen hiervoor ook gebruik maken van de Instructie Verantwoord Schenken via de Instellingen voor Verslavingszorg.

Sportverenigingen die worden ondersteund door JOGG-Teamfit gaan aan de hand van Challenges aan de slag met de gezonde sportomgeving. Voor alcoholbeleid zijn er vijf Challenges; *Reglement, Aanbod en zichtbaarheid, Rolmodel, Bewuste Borrel en Helder Beleid*. Per Challenge zijn er twee tot vier interventiestrategieën die een sportvereniging moet hebben geïmplementeerd om de Challenge te behalen. Sportverenigingen die alle alcohol Challenges hebben behaald krijgen de topprestatiebadge alcohol.

Bij veel sportverenigingen in Nederland is nog een cultuuromslag nodig om een gezonde sportomgeving te creëren met alcoholbeleid. Het creëren van een gezonde sportomgeving vraagt om een sterke(re) naleving van de Alcoholwet, het vergroten van de beschikbaarheid en zichtbaarheid van alternatieven en het beperken van de beschikbaarheid en zichtbaarheid van alcohol. Om de normalisering van alcoholgebruik tegen te gaan is daarbij een voorbeeldrol nodig van bestuurders, trainers en ouders om een alcoholvrije norm te scheppen (19). Het veranderen van de norm is een uitdaging.

3 Werkwijze en effectiviteit Good Sports Program

Hoe werkt het Good Sports Program?

Het GSP werkt met relatiemanagers die sportverenigingen ondersteunen bij het opstellen van een 'Good Sports Policy' en de implementatie hiervan. Voor de verschillende onderdelen zijn toolkits, factsheets en posters beschikbaar om de sportvereniging te helpen het beleid te implementeren. De relatiemanager helpt de sportvereniging om het beleid binnen de vereniging te realiseren, ook wanneer het invoeren en implementeren van alcoholbeleid binnen de vereniging tot weerstand leiden. Een relatiemanager is op dit moment verantwoordelijk voor ongeveer 300 - 500 sportverenigingen in Australië.

Doordat het GSP enorm gegroeid is de afgelopen jaren, is in 2020 gestart met een nieuwe digitale vorm van ondersteuning. Een sportvereniging die zich aansluit bij het GSP start met een vragenlijst in het online portaal (20). Deze vragenlijst bestaat uit 53 vragen over het beleid van de sportvereniging omtrent alcohol, drugs, tabak en mentale gezondheid middels vragen als: 'Vraagt uw club om een identiteitsbewijs van iedereen die er 25 jaar of jonger uitziet en alcohol wil kopen?'

Wanneer een sportvereniging 'ja' antwoord op een vraag dan komt dit in het 'Good Sports Policy' van de sportvereniging. Wanneer een sportvereniging 'nee' antwoord op een vraag dan wordt dit een actie voor de sportvereniging. Per actie is opgenomen of dit een actie is met hoge impact, wat de sportvereniging moet doen en of er materialen ter ondersteuning beschikbaar zijn. Met deze input kan de sportvereniging aan de slag om de interventie(s) te implementeren en te borgen. De relatiemanager van het Good Sports Program kan de

sportvereniging hierbij helpen. Voor een voorbeeld van de ondersteuning van het GSP, zie Kader 2.

Hoe effectief is het Good Sports Program?

Het GSP is een effectief programma om alcoholbeleid te implementeren en daarmee het (problematisch) alcoholgebruik en daaraan gerelateerde schade terug te dringen binnen sportverenigingen. De implementatie van het GSP leidde tot een lager (problematisch) alcoholgebruik bij leden en bezoekers van deelnemende sportverenigingen in Australië (9). Sportverenigingen die langer deelnamen aan het GSP toonden ook lager alcoholgebruik dan net startende sportverenigingen. Hoe langer sportverenigingen deelnemen aan het GSP, hoe meer te verwachten valt dat (problematisch) alcoholgebruik van leden op de lange termijn afneemt (9).

Effecten op (problematisch) alcoholgebruik

Het (problematisch) alcoholgebruik onder de leden en bezoekers van GSP-sportverenigingen neemt af nadat de sportverenigingen deelnemen aan het programma. Zo neemt de kans op riskant drinken met 37 procent af en de kans op alcohol gerelateerde schade neemt met 42% af (21). Dit is gemeten met behulp van de Alcohol Use Disorders Identification Screening Test: AUDIT. Wanneer de score 8 of hoger was werden de leden gecategoriseerd als riskant of hoog-riskante drinkers. Andere vergelijkbare studies hebben vergelijkbare resultaten van de effecten aangetoond (6). Sportverenigingen die alle interventiestrategieën hebben toegepast en langer deelnemen aan het programma zien een grotere afname van het alcoholgebruik dan sportverenigingen die net starten of niet deelnemen (21).

Kader 2. Voorbeeld ondersteuning Good Sports Program

Een Australische sportvereniging vierde het einde van het seizoen met junioren van ongeveer 8 jaar oud en hun ouders. Er werden prijzen uitgereikt, er waren presentaties en jonge kinderen werden gecompimenteerd met hun prestaties. Gedurende de gehele viering was de bar open en er werd alcohol geschonken. Dit wilde de sportvereniging graag veranderen, omdat ze bij een evenement voor kinderen alcohol geen rol wilden laten spelen. De ingezette strategie vanuit het GSP was om er eerst voor te zorgen dat er voldoende eten beschikbaar was tijdens het evenement, de alcoholverkoop werd niet direct teruggedrongen. Het tweede jaar kwam de volgende aanpassing: de bar ging alleen open ná de presentaties voor een uur en er werd gevraagd om bij te houden hoeveel er werd gedronken. Toen realiseerde de vereniging zich dat de verkoop van alcohol laag was en in het derde jaar werd de bar dichtgehouden bij het evenement. De 'misgelopen' alcoholinkomsten werden vervangen door sponsoring door lokale bedrijven als sportwinkels en bloemenzaken. Na vier jaar was de verandering compleet en werd er geen alcohol meer geschonken bij vieringen voor jongeren. En nieuwe ouders die het einde van het seizoen komen vieren weten niet beter dan dat deze viering altijd zonder alcohol is.

Effecten op alcohol gerelateerde schade

Naast de afname van het alcoholgebruik neemt ook de kans op alcohol gerelateerde schade af indien alle interventiestrategieën van het GSP zijn toegepast (21). Ieder seizoen dat een sportvereniging deelneemt aan het GSP neemt de kans op beschonken bestuurders met 8 procent af (22). Het aantal riskante drinkers bij de sportvereniging is voor beschonken bestuurders ook een goede voorspeller, waarbij het aantal riskante drinkers afneemt door het GSP (23).

Andere positieve effecten

Deelname aan het GSP heeft niet alleen positieve effecten op het (problematisch) alcoholgebruik en alcohol gerelateerde schade. Sportverenigingen die het GSP volledig hebben geïmplementeerd, zien ook een toename van het aantal leden, sponsoring-, kantine- en overige inkomsten en tegelijkertijd een afname van de afhankelijkheid van de alcoholinkomsten ten opzichte van sportverenigingen die het GSP nog niet (helemaal)

geïmplementeerd hebben (24). Daarnaast neemt de participatie binnen de sportvereniging toe bij GSP-sportverenigingen, vooral ook bij vrouwen, jongeren en niet-spelers (24). Uit recent onderzoek blijkt dat de helft van de GSP-sportverenigingen met juniorenteams niet (meer) gesponsord wordt door de alcoholindustrie, en bijna driekwart niet meer door de fastfoodindustrie. Er is bij de ondervraagde ouders ook draagvlak voor verdere beperkende alcoholmaatregelen (25).

Toekomstig onderzoek naar de effecten van het Good Sports Program

Het GSP is overgegaan naar een online portaal voor de ondersteuning van sportverenigingen bij hun alcoholbeleid. Voorafgaand is in de Australische wintersportseizoenen april-september 2015-2017 een randomised control trial uitgevoerd. Hierbij werden 92 sportverenigingen (totaal 574 deelnemende leden) uit het GSP vergeleken die via een online programma werden ondersteund bij hun alcoholbeleid met 96 sportverenigingen

(totaal 612 deelnemende leden) die op de reguliere wijze (controle groep) werden ondersteund. Er bleek geen significant verschil te zijn in de mate van implementatie van alcoholbeleid met effectieve interventiestrategieën. Er bleek ook geen verschil te zijn in het alcoholgebruik van de leden (26). Hieruit valt te concluderen dat de online ondersteuning even effectief is als de voorheen reguliere ondersteuning.

Het voornemen bestaat om opnieuw onderzoek te doen naar de effectiviteit van het GSP. Het GSP is recent definitief overgestapt naar de nieuwe werkwijze van ondersteuning (i.e. via een online portaal). Na deze overstap is nog geen onderzoek gedaan naar de effectiviteit van het GSP.

Hoe komt het dat het Good Sports Program effectief is?

Het GSP kent verschillende interventiestrategieën voor sportverenigingen om het (problematisch) alcoholgebruik en alcohol gerelateerde schade terug te dringen. Deze interventies richten zich op factoren die invloed hebben op (problematisch) alcoholgebruik, zoals de beschikbaarheid van alcohol, de prijzen van alcoholhoudende dranken, alcoholpromoties, drinkwedstrijden en sponsoring vanuit de alcoholindustrie. Uit onderzoek blijkt dat het inzetten van alle interventiestrategieën van het GSP (zie Kader 3) het meeste effect heeft op het verminderen van riskant drinken (21). De meeste sportverenigingen die deelnemen aan het GSP deden 3 tot 5 jaar over het implementeren van alle interventiestrategieën (21).

Kader 3. Interventiestrategieën van het Good Sports Program

Level Interventiestrategieën

- 1
 - De sportvereniging voldoet aan de wettelijke vereisten en heeft een drankvergunning met betrekking tot schenktijden, opleiding van personeel, bewegwijzering, plekken waar alcohol wordt geschonken en de beschikbaarheid van water.
 - Dronken mensen worden niet toegelaten, krijgen geen alcohol en mogen niet op de sportvereniging blijven.
 - In de sportkantine verkochte alcoholhoudende dranken worden alleen op de vereniging genuttigd.
 - Alcoholhoudende dranken worden alleen geserveerd in standaardglazen.*
 - De sportvereniging houdt een register bij van alcohol gerelateerde incidenten.

- 2 **Level 1, plus:**
 - Barmedewerkers drinken geen alcohol tijdens hun bardienst.
 - Bij het schenken van alcohol wordt substantieel voedsel verstrekt.
 - Niet-alcoholhoudende dranken en zwak-alcoholhoudende dranken zijn beschikbaar en goedkoper dan alcoholhoudende dranken.
 - De sportvereniging serveert geen shotjes of andere kant-en-klare (mixdranken) alcoholhoudende dranken met meer dan 5% alcohol.
 - De sportvereniging organiseert geen drankspelletjes/-promoties die aanzetten tot riskant alcoholgebruik of het verstrekken van goedkope alcoholhoudende dranken.

- 3 **Level 1 en 2, plus:**
 - De sportvereniging heeft ook sponsoring die niet tot de alcoholindustrie behoort.
 - De sportvereniging heeft alcoholbeleid en communiceert dit beleid naar de leden.

* Zowel in Nederland als in Australië bevat een standaardglas 10 gram alcohol.

4 Vergelijking Good Sports Program met Nederlandse ondersteuning alcoholbeleid in sportkantines

Effectieve interventiestrategieën uit het Australische Good Sports Program voor de Nederlandse ondersteuning bij alcoholbeleid in sportkantines. We hebben de Australische ondersteuning door het GSP vergeleken met de Nederlandse ondersteuning door JOGG-Teamfit bij alcoholbeleid in sportkantines om te kijken of we het bestaande kunnen verrijken met effectieve interventiestrategieën van het GSP. Hiervoor is bekeken of de effectieve interventiestrategieën (zie Kader 3) ook terugkomen in de Challenges van JOGG-Teamfit en zijn de vragenlijst en de informatie uit de online omgeving van het GSP vergeleken met de Challenges van JOGG-Teamfit, de informatie op de website van het NOC*NSF en de infosheet 'Verantwoord alcoholbeleid in sportkantines' van het Trimbos-instituut.

Uit de vergelijking tussen de effectieve interventiestrategieën van het GSP blijkt dat deze op twee na ook terugkomen in de Challenges van JOGG-Teamfit (zie Kader 4).

Uit de vergelijking van de vragenlijst uit de online portaal en de bijbehorende interventies van het GSP blijkt dat deze in grote mate overeenkomen

met de Challenges van JOGG-Teamfit. Ongeveer 80 procent van de GSP vragen en bijbehorende interventies voor sportverenigingen komt overeen met de Challenges van JOGG-Teamfit en/of andere onderdelen van de Nederlandse ondersteuning bij alcoholbeleid in sportkantines. In het geval dat een interventiestrategie (nog) niet is opgenomen bij de Challenges van JOGG-Teamfit, komt deze in de meeste gevallen wel terug op de website van het NOC*NSF en/of in de infosheet 'Verantwoord alcoholbeleid in sportkantines' (zie bijlage 1).

Hieruit kan worden geconcludeerd dat de Nederlandse ondersteuning voor alcoholbeleid bij sportverenigingen al veel effectieve interventiestrategieën bevat. Uit deze verkenning komt ook naar voren dat het voor sportverenigingen 3 tot 5 jaar duurt voordat ze meerdere of alle interventiestrategieën van het GSP hebben geïmplementeerd (21). Bij sportverenigingen die alle interventiestrategieën van het GSP hebben opgenomen in hun alcoholbeleid en deze hebben geïmplementeerd is het alcoholbeleid het meest effectief (21). Nader onderzoek is nodig of hiervoor genoemde termijnen en de effectiviteit ook gelden voor de ondersteuning van JOGG-Teamfit.

Kader 4. Vergelijking interventiestrategieën GSP met interventiestrategieën Challenges JOGG-Teamfit (en daarmee de Richtlijnen voor alcoholbeleid sportclubs van NOC*NSF en sportbonden)

Interventiestrategieën GSP	Onderdeel interventiestrategie Challenges JOGG-Teamfit
De sportvereniging voldoet aan de wettelijke vereisten en heeft een drankvergunning met betrekking tot schenktijden, opleiding van personeel, bewegwijzering, plekken waar alcohol wordt geschonken en de beschikbaarheid van water.	Ja, Challenge Reglement
Dronken mensen worden niet toegelaten, krijgen geen alcohol en mogen niet op de sportvereniging blijven.	Ja, Challenge Reglement over doorschenken. <i>Verwijderen uit sportkantine</i> is opgenomen in model bestuursreglement NOC*NSF
In de sportkantine verkochte alcoholhoudende dranken worden alleen op de vereniging genuttigd.	Ja, als toelichting bij Challenge Aanbod en zichtbaarheid
Alcoholhoudende dranken worden alleen geserveerd in standaardglazen (waarbij een standaardglas in Australië afwijkt van die in Nederland*).	Nee
De sportvereniging houdt een register bij van alcohol gerelateerde incidenten.	Nee
Level 1, plus:	
Barmedewerkers drinken geen alcohol tijdens hun bardiens.	Ja, Challenge Rolmodel
Bij het schenken van alcohol wordt substantieel voedsel verstrekt.	Ja, voeding zijn aparte Challenges
Niet-alcoholhoudende dranken en zwak-alcoholhoudende dranken zijn beschikbaar en goedkoper dan alcoholhoudende dranken.	Ja, Challenge Bewuste Borrel
De sportvereniging serveert geen shotjes of andere kant-en-klare alcoholhoudende dranken met meer dan 5% alcohol.	Ja, Challenge Bewuste Borrel
De sportvereniging organiseert geen drankspelletjes/-promoties die aanzetten tot riskant alcoholgebruik of het verstrekken van goedkope alcoholhoudende dranken.	Ja, Challenge Bewuste Borrel
Level 1 en 2, plus:	
De sportvereniging heeft ook sponsoring die niet tot de alcoholindustrie behoort.	Ja, als toelichting bij Challenge Aanbod en zichtbaarheid
De sportvereniging heeft alcoholbeleid en communiceert dit beleid naar de leden.	Ja, Challenge Helder Beleid

* Zowel in Nederland als in Australië bevat een standaardglas 10 gram alcohol.

Wat kunnen we van het Good Sports Program toevoegen aan de Nederlandse ondersteuning bij alcoholbeleid in sportkantines?

Nederlandse sportverenigingen die alle Challenges van JOGG-Teamfit hebben behaald voeren een alcoholbeleid welke in grote mate overeenkomt met de effectieve interventiestrategieën van het alcoholbeleid van het GSP. Er zijn echter een aantal strategieën die (nog) niet in de Nederlandse ondersteuning van alcoholbeleid zijn opgenomen en zouden kunnen bijdragen aan een verbetering van het alcoholbeleid bij Nederlandse sportverenigingen

(zie Kader 5). Een aantal interventies kunnen direct worden toegevoegd aan de ondersteuning via JOGG-Teamfit. Een aantal maatregelen, zoals de wettelijke leeftijd om te mogen schenken als barvrijwilliger, kunnen niet direct worden toegevoegd aan de ondersteuning via JOGG-Teamfit. Het GSP ondersteunt sportverenigingen ook bij de omgang met drugs en mentale gezondheid, deze thema's zijn geen onderdeel van de vergelijking die gemaakt is voor deze factsheet (zie Kader 6).

Kader 5. Effectieve interventiestrategieën uit de vragenlijst van het Good Sports Program die nog in de Nederlandse ondersteuning van alcoholbeleid in sportkantines kunnen worden toegevoegd

- 1 De wettelijke leeftijd om als barmedewerker alcohol te mogen schenken is 18 jaar en ouder in Australië. In Nederland is de wettelijke leeftijd om te mogen schenken 16 jaar en ouder.
- 2 Het GSP verwijst sportverenigingen naar een gecertificeerde training Verantwoord Schenken (IVA). Voor het schenken van alcohol in sportkantines is het in Nederland verplicht dat er iemand aanwezig is met kennis van de wet- en regelgeving rondom alcohol. Deze kennis kan officieel worden behaald door de cursus Sociale Hygiëne of door de e-learning 'Voor Elkaar' (waarmee een certificaat wordt behaald). Barmedewerkers van een sportkantine kunnen ook een Instructie Verantwoord Alcohol Schenken (IVA)-cursus volgen via de regionale instellingen voor verslavingszorg. Deze IVA-cursus komt overeen met de gecertificeerde trainingen waarnaar wordt verwezen door het GSP.
- 3 Het GSP stelt merchandise beschikbaar waarmee sportverenigingen duidelijk kunnen maken dat dronken mensen de toegang tot de sportkantine wordt geweigerd op het moment dat ze dronken zijn én dat ze worden ondersteund om veilig thuis te komen.
- 4 Het GSP stelt merchandise beschikbaar die de wettelijke vereisten met betrekking tot alcohol en sport duidelijk maakt aan bezoekers van sportkantines, ook met betrekking tot doorschenken.
- 5 Het GSP stelt merchandise beschikbaar waarop de alcohol-, drugsinfo en mentale gezondheid infolijn en lokale hulpverlening kunnen worden opgenomen.
- 6 Het GSP stelt een sociale mediastrategie beschikbaar voor incidenten en uitingen voor sportvereniging m.b.t. alcohol en drugs.
- 7 GSP-sportverenigingen hebben geen open bar en onbeperkt drinken tijdens feestjes en evenementen.
- 8 GSP-sportverenigingen verstrekken bij evenementen maximaal 4 muntjes of drankbonnen voor alcoholhoudende dranken per volwassene, alcoholvrije dranken zijn altijd beschikbaar.
- 9 GSP-sportverenigingen verstrekken geen alcohol gerelateerde prijzen bij loterijen en andere geschenken.
- 10 GSP-sportverenigingen hebben een alcoholincidentenregister.
- 11 Bij GSP-sportverenigingen is er geen alcohol in de kleedkamers wanneer junioren aanwezig (kunnen) zijn.
- 12 Het GSP stelt posters beschikbaar voor sportverenigingen met maatregelen met betrekking tot rijden onder invloed.
- 13 Het GSP heeft de richtlijn dat het alcoholbeleid / -gebruik ook geldt voor teams die op toernooi zijn.
- 14 GSP-sportverenigingen hebben de richtlijn dat er niet wordt gesport onder invloed van alcohol en drugs.

Kader 6. Drugs en mentale gezondheid in het Good Sport Program

Vanuit het GSP kunnen sportverenigingen ook worden ondersteund bij het voeren van drugsbeleid en beleid op mentale gezondheid. Zo heeft het GSP een voorbeeldprocedure hoe een sportvereniging om kan gaan met illegale drugs. Daarnaast adviseren ze sportverenigingen om een contactpersoon mentale gezondheid te hebben. Omdat drugs en mentale gezondheid geen onderdeel zijn van deze factsheet is dit niet verder opgenomen in de vergelijking. Dit is momenteel ook geen onderdeel van het ondersteuningsaanbod van JOGG-Teamfit en het Trimbos-instituut aan sportverenigingen. Sportverenigingen kunnen wel terecht bij het [Centrum voor Veilige Sport](#) en bij de [instellingen voor verslavingszorg](#) voor ondersteuning.

Vervolg en meer weten?

Nederlandse sportverenigingen worden ondersteund door JOGG-Teamfit, NOC*NSF en andere organisaties bij hun alcoholbeleid. De ondersteuning is gebaseerd op de 'Richtlijnen voor alcoholbeleid sportclubs' en de infosheet 'Verantwoord alcoholbeleid in sportkantines'. De input met effectieve interventiestrategieën uit deze factsheet wordt verwerkt in de ondersteuning door JOGG-Teamfit, en meegenomen in een update van de Richtlijnen voor alcoholbeleid sportclubs en de infosheet 'Verantwoord alcoholbeleid in sportkantines'. Deze factsheet (met inspiratie uit het Australische GSP) is bedoeld als inspiratie voor de ontwikkelaars van ondersteuning bij alcoholbeleid in sportkantines en daarmee geen aanvullende infosheet voor Nederlandse sportverenigingen bij het opstellen van hun alcoholbeleid. Hiervoor wordt de bestaande ondersteuning gebruikt.

Nederlandse sportverenigingen die aan de slag willen met alcoholbeleid kunnen contact opnemen met [JOGG-Teamfit](#).

Sportverenigingen die naast de Nederlandse ondersteuning inspiratie willen opdoen kunnen ook de website van het [Good Sports Program](#) bezoeken.

Daarnaast is veel informatie over alcohol & sport terug te vinden op de website van [NOC*NSF](#) en op de website van het [Expertisecentrum Alcohol van het Trimbos-instituut](#).

Bijlage 1 Effectieve interventiestrategieën uit het GSP die ook in de Nederlandse ondersteuning bij alcoholbeleid in de sportkantine worden ingezet

Good Sports Program	In Nederland onderdeel van*:
1 Drankvergunning	<u>Handboek Wet- en regelgeving NOC*NSF</u>
2 Verwijzingen drankvergunning en schenkleeftijd	<u>NIX18</u>
3 Schenktijden	Schenktijden opgenomen in drankvergunning gemeente
4 Vragen ID-bewijs 25-minners	NIX18 en <u>Challenges JOGG-Teamfit</u>
5 Dronken mensen toegang weigeren sportkantine	<u>Model bestuursreglement alcohol in sportkantines</u> , en <u>Challenges JOGG-Teamfit</u>
6 Niet schenken aan mensen in kennelijke staat	Challenges JOGG-Teamfit
7 Procedure omgaan met dronken mensen	E-learning verantwoord schenken en model bestuursreglement alcohol in sportkantines
8 Gratis water	Challenges JOGG-Teamfit
9 Geen dubbele hoeveelheden sterke drank	Challenges JOGG-Teamfit en E-learning verantwoord schenken
10 Communiceren over Good Sports beleid (gezonde sportomgeving)	Challenges JOGG-Teamfit en NIX18
11 Verbod alcoholgebruik barmedewerkers/vrijwilligers tijdens dienst	Challenges JOGG-Teamfit en E-learning verantwoord schenken
12 Bar biedt minstens één alcoholvrije (0.0) en vier non-alcoholische dranken aan	Challenges JOGG-Teamfit
13 Alcoholvrij en alcoholarm minstens 10% goedkoper dan alcoholische dranken	Challenges JOGG-Teamfit
14 Geen happy hours (promoties)	Challenges JOGG-Teamfit
15 Geen goedkope drankpromoties	Challenges JOGG-Teamfit
16 Geen drinkwedstrijden	Challenges JOGG-Teamfit
17 Training verantwoord schenken	E-learning verantwoord schenken en Instructie verantwoord alcohol schenken
18 Geen alcohol tijdens jeugdwedstrijden	Challenges JOGG-Teamfit en NIX18
19 Geen alcohol tijdens junior evenementen of presentaties	Challenges JOGG-Teamfit en NIX18
20 Geen alcohol in kleedruimtes wanneer jeugdleden aanwezig kunnen zijn	Toelichting bij Challenges JOGG-Teamfit
21 Geen alcohol in kleedruimtes bij senioren, wanneer een junior aanwezig is	Toelichting bij Challenges JOGG-Teamfit
22 Geen alcoholpromotie op T-shirts jeugdteams	<u>Reclamecode voor Alcoholhoudende dranken (RvA)</u>
23 Ouders voorlichten over verantwoord alcoholgebruik	Challenges JOGG-Teamfit en informatie <u>alcohol en opvoeding</u>
24 Voorlichting coaches, vrijwilligers, leden, officials over alcohol	Challenges JOGG-Teamfit
25 Zichtbare ontmoediging overmatig alcoholgebruik, prominente beschikbaarheid non-alcoholische dranken, duidelijke schenktijden en veilig vervoer	Challenges JOGG-Teamfit en NIX18
26 Aanbieden substantiële voeding	Challenges JOGG-Teamfit (al is het geen onderdeel van alcoholpreventie)
27 GSP beleid goed toegankelijk	Challenges JOGG-Teamfit
28 GSP merchandise is goed zichtbaar	Challenges JOGG-Teamfit, NIX18 en Rookvrije Generatie
29 Niet naleving GSP beleid	Challenges JOGG-Teamfit
30 Ondertekening GSP beleid door bestuur sportvereniging	Challenges JOGG-Teamfit: awards
31 Zichtbaarheid GSP tijdens evenementen	Challenges JOGG-Teamfit

* In eerste instantie is gekeken naar het voorkomen in de Challenges van JOGG-Teamfit. Indien dit niet het geval is en/of er wordt samengewerkt met andere organisaties dan is dit ook benoemd. De meeste onderwerpen komen ook terug in de 'Richtlijnen voor alcoholbeleid sportclubs' en de infosheet 'Verantwoord alcoholbeleid in sportkantines'.

Bronnen

1. Dool, R. van den (2020). Sportdeelname, alcoholconsumptie & gezondheid, factsheet 2020/19. Mulier Instituut.
2. Van Amerongen, G., Hessels, M., Geerlings, M. et. al. (2022). Landelijk onderzoek naar de naleving van de leeftijdsgrens bij alcoholverkoop aan minderjarigen in 2022. Nijmegen: Objectief, in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
3. Richtlijnen voor alcoholbeleid sportclubs (NOC*NSF). Geraadpleegd op 8 augustus 2022: [richtlijnen-alcoholbeleid-sport-nocnsf.pdf](#).
4. [The evidence for Good Sports - Good Sports](#) (geraadpleegd 18 januari 2023).
5. [About Good Sports - Good Sports](#) (geraadpleegd 25 juli 2022).
6. Kalmthout, J. van, Eldert, P. van, Singh, A.S. (2021). Afhankelijkheid sportverenigingen en -evenementen van inkomsten uit alcohol en ongezonde voeding. Mulier Instituut.
7. Kalmthout, J. van en Slot-Heijs, J. (2020). De gezondere sportkantine in 2019: Resultaten onderzoek onder sportverenigingen, Utrecht: Mulier Instituut.
8. Nationaal Preventieakkoord 2018 (geraadpleegd 27 juli 2022).
9. Rowland, B., Allen, F., & Toumbourou, J. W. (2012). Impact of alcohol harm reduction strategies in community sports clubs: pilot evaluation of the Good Sports program. *Health psychology, 31*(3), 323.
10. Barnes, M. J. (2014). Alcohol: impact on sports performance and recovery in male athletes. *Sports Medicine, 44*(7), 909-919.
11. O'Brien, K. S., & Kypri, K. (2008). Alcohol industry sponsorship and hazardous drinking among sportspeople. *Addiction, 103*(12), 1961-1966.
12. Reclamecode voor alcoholhoudende dranken (RVA): Reclamecode voor alcoholhoudende dranken (RVA) - Stichting Reclame Code (geraadpleegd op 19 december 2022).
13. [Waarom is het voor jongeren extra gevaarlijk om alcohol te drinken? - ALCOHOLinfo.nl](#) (geraadpleegd 7 december 2022)
14. Alcoholwet (1964, 7 oktober). Geraadpleegd op 7 december 2022: <https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBR0002458¶graaf=7&artikel=44a&z=2022-08-15&g=2022-08-15>
15. Wetboek van Strafrecht (1881, 3 maart) geraadpleegd op 11 juli 2022: [wetten.nl - Regeling - Wetboek van Strafrecht - BWBR0001854](#) (overheid.nl).
16. Gezondheidsraad (2015). Richtlijnen goede voeding 2015. Den Haag: Gezondheidsraad.
17. Melman, M., Collard, D.C.M. en K., Slot-Heijs (2022). De gezonde sportomgeving in 2022. Verenigingsbestuurders over een gezonde keuze in de sportkantine, rookbeleid en verantwoord alcoholgebruik binnen de sportvereniging, factsheet 2022/26.
18. JOGG-TeamFit telt 2000 locaties: [JOGG-Teamfit telt 2000 locaties — JOGG-Teamfit](#) (geraadpleegd 8 augustus 2022).
19. De Vos, B., Swankhuisen, C. en Meijer, N. (2020). Sport en Alcohol onlosmakelijk met elkaar verbonden? Onderzoek naar normalisering van alcoholgebruik in de sportomgeving. Tabula Rasa, in opdracht van Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
20. [Our program - Good Sports](#) (geraadpleegd 8 december 2022).
21. Kingsland, M., Wolfenden, L., Tindal, J. e.a. (2015). Tackling risky alcoholconsumption in sport: a cluster randomised controlled trial of an alcohol management intervention with community football clubs. *Journal of Epidemiology and Community Health, 69*, 993-999.
22. Rowland, B., Toumbourou, J., & Allen, F. (2012). Drink-driving in community sports clubs: adopting the good sports alcohol management program. *Accident Analysis & Prevention, 48*, 264-270.
23. Rowland, B., Toumbourou, J. W., & Allen, F. (2012). Reducing alcohol-impaired driving in community sports clubs: evaluating the good sports program. *Journal of studies on alcohol and drugs, 73*(2), 316-327.
24. Crundall, I. (2012). Alcohol management in community sports clubs: impact on viability and participation. *Health Promotion Journal of Australia, 23*(2), 97-100.
25. Gonzalez, S., Kingsland, M., Hall, A. et. Al. (2020). Alcohol and fast food sponsorship in sporting clubs with a junior teams participating in the 'Good Sports' program: a cross-sectional study. *Australian and New Zealand Journal of Public Health, 44* (3).
26. McFadyen, T., Wolfenden, L., Kingsland, M. et. al. (2019). Sustaining the implementation of alcohol management practices by community sports clubs: a randomised control trial. *BMC Public Health, 19* (1).

Colofon

Trimbos-instituut
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030 – 297 11 00

Financiering
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport (VWS).*

Auteurs
*Patrick van Iperen
Lian Smeets*

Eindredactie
*Carmen Voogt
Camilla de Jong*

Met dank aan
*Mark Harris (Good Sports Program),
Clint Proctor (Good Sports Program),
Linda Schonewille (JOGG-Teamfit),
Adelien van Kooten (NOC*NSF) en
Joke Davio (JOGG-Teamfit)*

Vormgeving en productie
Canon Nederland N.V.

Foto's
Getty Images

Bestelinformatie
*Deze factsheet is gratis te downloaden
via www.trimbos.nl.*

Artikelnummer: AF2051

Copyrights Trimbos-instituut
*Alle rechten voorbehouden. Niets uit
deze uitgave mag worden veevoudigd
of openbaar gemaakt, in enige vorm
op enige wijze, zonder voorafgaande
toestemming van het Trimbos-instituut.*